

ИНТЕРВЮ

на В. Легойда с професора в Московската духовна академия, старши научен сътрудник в Катедрата по философия на религията и религиоведение във Философския факултет на Московския държавен университет, дякон Андрей Кураев.

XIII

XIII

И небето е все

ЗА ПОСЛЕДНИТЕ ВРЕМЕНА

Отец Андрей, обикновено хората свързват края на света с идването на Антихриста. Кой е Антихриста според църковното разбиране и какво да очакваме от него?

Първо, апостол Йоан в своите Послания (не в Откровението) казва, че има много антихристи. В този смисъл антихрист е всеки човек, който активно се бори срещу Църквата.

Второ, самият Антихрист е огледално отражение на Христос. За античната и средновековната култура огледалото е много странен предмет, в който има нещо неправилно. Не трябва да забравяме, че представката "анти" на гръцки значи не само "против", но и "вместо". Антихриста идва ВМЕСТО Христос, т.е. подменя Христос със себе си. И за да е възможна тази подмяна, трябва много да прилича на Него. Тук има такава огледално подобие: знаем,

че Христос е проповядвал на земята три години и половина. В Откровението пише, че земното владичество на Антихриста също ще продължи три години и половина. Христос е вършил чудеса и Антихриста несъмнено ще "прави чудеса". Христос е имал ученици, има Църква, разбира се, и Антихриста ще притежава нещо такова. Христос е бил отворен към всички, несъмнено и Антихриста ще бъде готов да подчини на своята власт, на своето "благовестие" всички културни, национални и религиозни традиции, като ги тълкува по своему, разбира се. Подобията са много. Но както казва Честъртън, ако човек не се интересува от съдържанието, ще вземе два вестника, единия със заглавие "Атеист", а другия "Католик", и ще намери, че между тях има много общо: еднакви макети, една и съща технология за печат, обща структура: информационните материа-

ли следват редакционните статии, в края са разположени критическите страници и фейлетоните. Външно приликата е голяма, но да се направи изводът, че атеизмът и католицизмът са едно и също, би било голяма грешка. Също така и с нашия въпрос - външните страни си приличат. Разликата е в намеренията. Заради какво Христос се отказва от земната власт? Заради какво Антихриста я приема? Намеренията са противоположни.

Значи Антихриста ще бъде конкретен човек, притежаващ огромна светска власт?

Да. Смятам, че Антихриста може да се опише с помощта на отрицателното богословие. Знаем какво се е случило с Христос и оттам можем да предположим какво ще стане с Антихриста. Виждаме трите изкушения на

Христос, които тълкува великолепно Ф. Достоевски в "Легенда за Великия инквизитор" - те са свързани с хляба, властта, чудото. Тези три изкушения, които Христос отхвърля, Антихриста очевидно ще приеме.

Той ще приеме да властва над човешките души чрез чудесата, да властва над човешките отношения, като поеме лостовите на земното управление, да властва над телата, като контролира механизмите за разпределяне на земните блага.

Говорите за чудеса, но повечето съвременни рационалисти смятат, че това са "бабини приказки".

Честно казано, отдавна съм забравил как изглеждат "съвременните рационалисти". Срещам съвременни антихристияни, съвременни хора, които

мирало в основните си принципи през късната античност, когато християните са живеели в езическия свят. Ето защото е доста добре приспособено към техния живот като малцинство в езическо обкръжение. После християните са станали мнозинство и Църквата е застинала в онази цитадела, която си е създала по времето, когато езичеството е тържествувало. И прекалено много неща са станали неразбираеми през последните векове на външно благополучие...

Знаете ли, Православието може да се сравни с костенурка: когато погледнеш това животно, веднага ти се иска да го питаш: "Защо Господ те е подредил така?!" Но подобен въпрос възниква само когато видиш костенурката в кабинета по зоология. Но ако я наблюдаваш в естествената ѝ среда, става ясно: щом костенурка има толкова

или "на червения бик". И поздравленията за Новата година се трансформират в поздравления за "новата гадина". Ето защо православието днес се оказва съвсем навременно. И в този смисъл става разбираемо защо Откровението ни рисува картина, която много прилича на епохата на ранната християнска Църква, когато християните са малко и ги гонят, а навсякъде тържествува звярът на езичеството. И поради своята тромавост православието се оказва в много изгодна позиция в тази езическа епоха, към която се връща историята. Затова мисля, че Откровението скоро ще стане разбираемо за нас със своите плашещи символи на духовната война между доброто и злото. Оказва се, че трябва да се борим не само с ласкава дума. И допълнението към словото на проповедта е не мечът на инквизитора или кръстоносеца, а именно онова благодатно "оръжие" в ръката на Христос, в ръката на Неговата Църква. Божието Слово наистина е подобно на двустърган меч. Молитвата се осъзнава като оръжие. И тогава всички тези апокалиптични конници стават по-разбираеми.

Защото зад съвременното натрупване на окултни практики стои някаква реалност. Нека си припомним библейската книга "Изход", където се описва сблъсъкът на Мойсей с египетските жреци не като философия, не като проповед, а като реални сили зад едната и зад другата страна. Днес се оказваме в подобно положение.

Вие смятате, че апокалиптичните образи ще станат по-разбираеми, тъй като ще се превърнат в реални картини от живота?

Точно така. Същото мога да кажа и за числото на звяра - трите шестици.

Поради своята тромавост православието се оказва в много изгодна позиция в тази езическа епоха, към която се връща историята. Откровението скоро ще стане разбираемо за нас със своите плашещи символи на духовната война между доброто и злото.

по-близко!

мислят светски, но от рационализъм там няма и следа. Това е ясно дори от факта, че със същия патос, с който тези уж рационалисти се заяждат за всяка запетайка в библейските текстове, те приемат най-странните разкази за чудеса, които стават извън рамките на Църквата. Да кажем окултизъм, екстрасенси и т.н. Затова, уви, хората в наше време изобщо не страдат от обичайния рационализъм.

Отец Андрей, образите от Откровението - страховити конници, ангели, които с тръби възвестяват наказания - нямат никакво отношение към реалния живот на съвременния човек. Къде е причината: в дълбокия, скрит символизъм на апокалиптичните образи или в нещо друго?

Аз мисля, че трябва да изчакаме още малко. Тогава Откровението, както и цялата Библия отново ще станат по-разбираеми. Православието се е фор-

дебела черупка, значи някой притежава прекалено остри зъбки. И така всеки, който се докосва до християнството, забелязва парадокса, че е религия на любовта, при това единствената догматична религия в света. Подчертавам: не "една", а ЕДИНСТВЕНАТА догматична религия в света. Работата е там, че тъй като християнската вест за любовта е била вест за свобода, много лесно било да я изопачат, да я изтълкуват според езическите стереотипи. Затова е била необходима защита от тези лъжливи тълкувания. Православието като догматична система се формира през първите векове от християнската ера и остава да живее под тази твърда черупка. Както доживява и до наше време. И изведнъж се оказва, че всичко това е много актуално, защото отново започва ерата на езичеството, това, което наричат "ерата на Водолея". Светът предпочита да брои годините не от раждането на Христос, а на принципа: "годината на синята свиня"

Във връзка с това бих искал да задам по-конкретен въпрос. По страниците на много вестници и списания, включително и православни, се появиха разкази за страшия компютър "Звяр", който се намира някъде в Брюксел, както и твърдения, че баркодът на западните стоки съдържа числото на звяра или че на ръцете и на челата на хората скоро ще започнат да слагат някакви знаци. Или дори вече ги слагат, някъде в Чечня например. Доколко е оправдано такова подчертано външно възприемане на апокалитичната символика?

На този въпрос нямам еднозначен отговор. От една страна, според думите на апостол Павел: "Идолът е нищо в света" (I Кор. 8:4). Затова за християнина: "Ако Бог е с нас, кой е против нас?" Тези външни идоложертвени и окултни знаци няма да имат власт над християнина. Но, от друга страна, православието е религия с много цялостно виждане за човека. Тук душата е неделима от тялото, вътрешното е неделимо от външното. Затова цялата християнска традиция, особено раннохристиянската, е пълна с предупреждения: "Внимавайте да не грешите дори във външното."

Езическите власти предлагали на християните: "Със сърцето си вярвай в Христос, но направи един такъв формален жест - принеси жертва пред статуята на езическия бог, официалния бог на империята." Християните обаче пред-

почитали да умрат. Затова слуховете, че християнството е само дух, са силно преувеличени: християнството цени култа и дори култивира етикет на външните жестове. Знаем, че и дрехите на човека се отразяват върху неговото настроение, върху неговите обноси. Постът - като че ли е просто диета, а всъщност се оказва свързан с искреността, със сърдечността на покаянието, т.е. с най-съкровеното духовно дело. Затова не е изключено някое огледално "чудо" да стане и тук. Както в Христос Словото става плът и Доброто се възплъщава в материя на земята, така може да се каже, че и някое огледално "чудо" ще стане тук: злото ще отрови със себе си някаква част от материалния свят и чрез напълно материално въздействие в душата, която желае духовна екзотика, ще проникне нещо странично, чуждо.

И все пак мисля, че не трябва да подценяваме душата си. Откъде идва предположението, че ако сложат някакъв печат в паспорта на човека или даже на ръката му, този знак ще отнеме неговата свобода? Нима нещо такова може да ми отнеме Христос? Просто трябва да помним, че НИЩО не може да ни отлъчи от живота в Иисус Христос нито бъдещето, нито началата, нито властите, нито ангелите, никой не може да ни отлъчи. Нима някакъв печат ще бъде по-силен от Божията любов?

А що се отнася до числото 666, аз не виждам в него мистика. Просто защото то се посочва в книгата, която се нарича Откровение. Задачата на пророците винаги е била да откриват Божията воля, да я известяват, а не да я крият. Това число ни се дава, за да познаем Антихриста, а не за да му помогне да се скрие. По отношение на баркодовете пък, не бих им придал такова значение, още повече, че има много изкуствени тълкувания на тази тема.

Не знам кога ще се разкрие смисълът на трите шестици. Но съм убеден, че когато настъпи времето да дойде Антихриста, тези, които обичат Библията, вярват в нея и я признават, ще получат озарение и ще го разпознаят.

Ще се върна към въпроса за печата на ръката и челото, за да отбележа, че

Постът е негативната програма, въздържане от нещо, включително от информационните мадоналдси и шампи. А молитвата вече е съграждане, насищане, творчество.

за православната традиция е характерно алегоричното, духовно разбиране на този пасаж от Откровението. В Библията традиционно дясната ръка символизира дейността (например "Божията десница"), т.е. е това, което е насочено навън. Докато челото, обратното, е съкровеността, начинът на мислене на човека. Затова Блажени Августин казва, че белегът на Антихриста ще се налага "върху челото заради това, което изповядваш, а върху ръката заради делата ти."

Във връзка с челото и десницата бих припомнил старозаветната фраза: "Човек гледа на лице, а Господ гледа на сърце" (I Цар. 16:7). Лицето е социалната роля на човека, неговата дейност - това, което се изразява с латинската дума *persona*, а на гръцки "просопон", т.е. нещо, обърнато навън. Според формулировката, предложена още от Боеций: "*persona est relatio*", и в античното, и в католическото, и в марксисткото разбиране личността ми е моето отношение към другите хора.

И така, Антихриста слага два печата, което значи, че поема контрол върху дейността на човека и върху начина му на мислене. Чрез средствата за масова информация и системата на образованието Антихриста контролира идеологията и така влияе върху убежденията на хората. Според мен става дума преди всичко за това, че масовият човек, човекът "от тълпата" в последните времена ще бъде възпитан и формиран така, че за Христос в живота му просто няма да има място. Това ще му бъде безинтересно, защото, първо, самото общество няма да поставя въпросите за Христос, и, второ, то ще предлага прибързани отговори. Христос ще бъде обявен за велик целител от древността, "Кашпировски" от първи век или ще се възприема като един от извънземните, или пък ще е провъзгласен за един от източните махатми.

Така ще кажат окултистите. А псевдохристияните твърдят: "Христос е платил нашия дълг, благодарете Му и нищо повече не е нужно."

Струва ми се, че за това също се говори в Откровението - в обществото ще узрее такава система от междучовешки отношения, такава идеологическа система, в която трудно ще се чуе въпросът за Христос, а още по-трудно ще е, след като го чуеш, да дадеш правилен отговор... В този смисъл небето става все по-далече.

Но все пак как да се отнасяме към страшния компютър "Звяр", а и изобщо към компютърния свят? Още повече сега се добави и "адският" интернет.

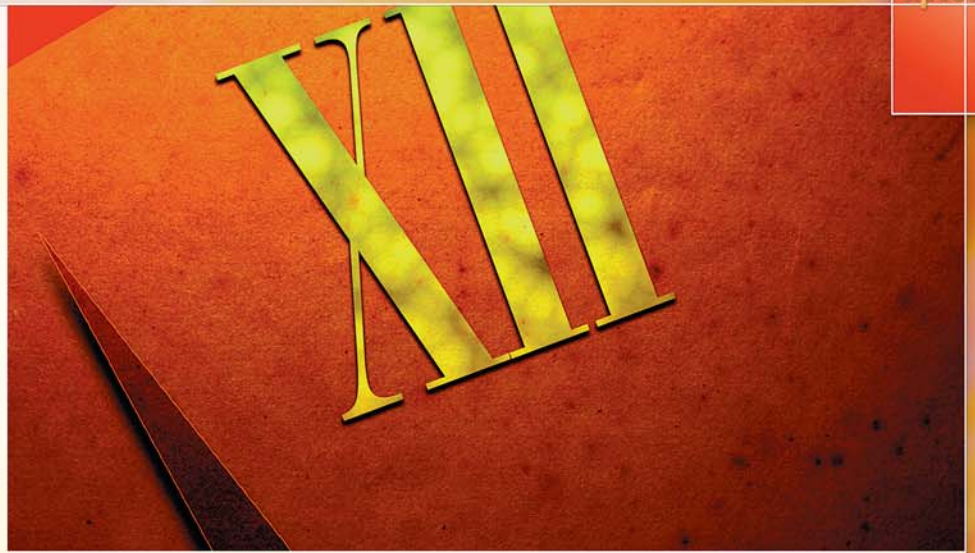
Знаете, че в литературата, която описва всички тези "ужаси", има доста смешни обрати. С голямо умиление четат статиите, в които компютърът се изобличава като дяволска рожба. Особено приятно ми е, че чета подобни статии във вестник, набран на компютър, в брошура, форматирана с помощта на компютър. Това събужда истинско чувство за хумор. А сега сериозно-работата е, както вече казах, в намеренията, в това, КАК се използва всичко това, включително и компютрите...

И все пак как трябва да се държи човекът, който искрено не иска да се поддаде на Антихриста?

Всяка защита трябва се изгражда на принципа: "Този род с нищо не може да излезе, освен с молитва и пост" (Марк 9:29). Постът е негативната програма, въздържане от нещо, включително от информационните макдоналдси и щампи. А молитвата вече е съграждане, настичане, творчество.

Постът първо трябва да се състои в отказ от всякакви практики, свързани с

Откъде идва предположението, че ако сложат някакъв печат в паспорта на човека или даже на ръката му, този знак ще отнеме неговата свобода? Нима нещо такова може да ми отнеме Христос?

нахлуване в човешката душа. Най-вече става дума за лечителските практики, т.е. никакви зомбирания, посещения при екстрасенси и т.н. Химиотерапия - да, хирургия - да, т.е. работа с тялото там, където вие не допускате в своето подсъзнание някого, нечие друго съзнание. Лекувайте се така, че да не разкривате душата си, за да не влиза и влиза в нея нещо, което не ви е познато. Второ, избягвайте всякакви техники, свързани с медитация, мантри, т. нар. mind control. Предпазвайте се от онова, което ви лишава от контрол над вашето съзнание. Не се потапяйте в света на безсъзнателното, в света на окултните космически, безличностни енергии. Критерият е: не отваряйте душата си безрезервно. И освен това, мисля, че днес го разбира всеки сериозен човек - трябва да имате голяма дистанция от средствата за масова информация, да наблюдавате себе си, да се питате не се ли превръщам аз, моите убеждения, моят свят, моят език в един отпечатък, сътворен от телевизора.

В книгата си за Антихриста пишете: "Християнството е убедено в своето историческо поражение." Какво да кажем тогава на съмняващите се, с какво да идем при читателя?

С въпроса: "А какво всъщност иска да спечели човекът?" Ако си поставя за цел земната власт, удоволствия и забавления, той губи всичко. Но ако иска да спечели своята душа, нека да бъде с нас. По думите от Евангелието: "Каква полза за човека, ако придобие цял свят,

а повреди на душата си?" (Мат. 16:26).

А да защитиш душата си, е възможно само ако я нахраниш с Вечността, с пълнотата на Битието, с пълнотата на Смисъла, на Радостта. И всичко това е възможно - дълбоко съм убеден - в православие. Не бих искал това да прозвучи като реклама. Да, всеки православен ще каже след Висоцки: "Не, и в църквата не е както трябва, не е както трябва." Много е тежко, много боли да бъдеш православен. И когато каним в православие, предупреждаваме, че каним не на безкраен купон, не на пикник край магистралата на цивилизацията. Зовем на битка. И в тази битка всичко ще бъде болезнено и трудно: и собственият ти кон ще се бунтува, и удари ще понасяш. Но най-печалното е, че в тази битка някои стрели летят откъм гърба ти и там, където очакваш да намериш подкрепа, срещаш празнота. Има много и всякаква болка. Но положението е напълно ясно: с Христос на душата е трудно, без Него обаче ти се гади.

Тоест небето се оказва по-далече, но все пак трябва да се стремим към него?

Разбира се. Или всъщност не е точно така. Небето е все по-близо, защото то има едно желание - да се излее на земята като дъжд. Но хората постоянно отварят чадърите си и с тях бодат небето. Тогава защо се оплаквате от небето? Просто си затворете чадърите.

Списание

"Фрома", 1997, №1